

„Már a córesz sem a régi”, mondjuk gyakran egymásnak barátáimmal mostanában. Én ezt a mondatot még nagyapám társaságában hallottam először, majd a Bethlen téri zsinagógában folytatott terepmunkám során találkoztam vele újra, és akkor talán végre megértettem, mit is jelent. „Ezt is, azt is”, ahogy ez lenni szokott a zsidó humorban. Egyrészt a córesz (baj, gond) mindig alul tudja múlni magát, másrészt ezt a mondatot mindig egy olyan félmosoly és tekintet kísérte, amelyben ott csillogott az állandó panaszkodás kritikája, az önreflexió és önirónia is... és valami öröm, pillanatnyi enyhülés, remény, hogy a córeszben is élhető lehet az élet, ha értelmezve éljük. A másik, mostanában gyakran hallott vicc, amellyel találkozom a következő:

A tanítvány megkeresi a rabbit és kérdezi tőle:
Látod rabbi mekkora ez a córesz, ami van?
Mondd meg mi lesz most?

Semmi gond fiam - nyugtatja a rabbi – a végén meglátod, minden a legjobb lesz.

Mire a tanítvány:
Ez nagyon szép és jó, rabbi, de ADDIG MI LESZ?!”

Ha megnézzük jelen tematikus számunk tanulmányait, nem kerülheti el figyelmünket, hogy mindegyik a humorral foglalkozik és mindegyik valamilyen córeszhez is kapcsolódik. A témák többnyire nem vidámak, sőt, de a humor mindegyikben megjelenik. „Ez is, az is”... ahogyan a humorral lenni szokott...

A humorral foglalkozó kulturális antropológusok rá szoktak mutatni, hogy a humor egy olyan univerzálé az emberi kultúrák világában, amely az adott kulturális kontextustól függően, egymástól különbözve, mégis mindenhol megtalálhatóan szövi át az emberi közösségek mindennapjait. A humor ugyanakkor nem csupán vidámságot, életörömet, derűt vagy cukiságot jelent – megvannak a sötét, bántó vagy éppen „csak” határokat húzó, azokat fenntartó és újra konstruáló jelentései is.

A tanulmányok többsége a legutóbbi jelenséghez, a határok és az identitások konstrukcióihoz, illetve a hatalom kérdéseire kapcsolódnak. Ezekben a tanulmányokban szintén az „ez is, az is” valósággal találkozhatunk a humor kapcsán. Egyfelől a

humor meghúzhatja kifelé a határokat a „közös-saját” kulturális tudás birtokában levő csoport irányából a „mások” felé, másrészt létrehozhat egy olyan kulturális mezőt is, amelyben a hatalommal vagy a traumákkal való megküzdés is megvalósulhat. Nem beszélve arról, hogy olyan társadalmi feszültségeket is képes lehet a humor enyhíteni, amelynek köszönhetően elindulhat az egymásra figyelő, érdeklődő és értő párbeszéd társadalmaink egymással konfliktusban álló vagy „csak” közömbösen egymás mellett élő csoportjai között. Sőt, ahogy Fiáth Titanilla a hospice-ellátásban megnyilvánuló humorról szóló tanulmányából kitűnik, a humor élet-halál kérdése is lehet szó szerint, az ember „tökéletlenségéhez és tökéletlenségéhez” kapcsolódó önirónia és önreflexió segíthet még az elmúlással való szembenézésünkben is.

Továbbá, hogy egy kicsit közelebb jöjjünk tematikus számunk tanulmányainak tudományos berkeihez is, A. Gergely András egyik kedvelt viccét szeretném idézni, amely a társadalomtudományt művelők számára kifejezetten elgondolkodtató lehet:

A rabbitanítványból rabbi lesz, de még újra és újra felkeresi tanítómesterét, amikor elakad a Tóra és a Talmud rejtelseiben. Ez történik most is, a tanítvány elmegy a tanító zsinagógájába és megkérdézi a mestert:

Mesterem, nézd, itt van ez a passzus a Tórából, amit nem értek, segíts nekem kérlek, hogy megértsem.

A rabbi kedvesen válaszol:

Természetesen segítek, legkedvesebb tanítványom. Még valamit ellenőriznem kell a tóraszakrénnyben, aztán jövök és elmagyarázom.

Mire a tanítvány:

De rabbi, elmagyarázni azt én is tudom! Csak nem értem!!”

Összefoglalva, lehet, hogy a córesz sem a régi már, de a társadalomtudományi felfedezés izgalma és az értelmezéshez kapcsolódó - a fenti vicc által is sugalmazott - önkritika derűje velünk maradhat.

A Kultúra és Közösség humorról szóló számának szerzői ennek fényében szeretnénk hozzájárulni ahhoz, hogy ne egymáson, hanem mélyebben megismerve egymást, együtt nevetessünk magunkon.